

DPT TÜRKİYE-SURİYE BÖLGELER ARASI İŞBİRLİĞİ PROGRAMI-

**GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA PROJELERİ YÖNETİM BİRİMİ**

Proje No: FEF.09.05

**HALEP’TE OSMANLI DÖNEMİNDE İNŞA VE TADİL EDİLEN MİMARİ
ESERLERİN ENVANTERİ**

**Proje Yürütücüsü
Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar
Öğr. Gör. Dr. Ahmet Özpay**

Gaziantep

Kasım 2010

T.C.
GAZİANTEP ÜNİVERSİTESİ
ARAŞTIRMA PROJELERİ YÖNETİM BİRİMİ

Proje No: FEF.09.05

**HALEP’TE OSMANLI DÖNEMİNDE İNŞA VE TADİL EDİLEN MİMARİ
ESERLERİN ENVANTERİ**

Proje Yürütücüsü
Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar

Proje Araştırmacıları:

Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar
Öğr. Gör. Dr. Ahmet Özpay

FEN-EDEBİYAT FAK. TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI BÖLÜMÜ

Gaziantep
Kasım 2010

ÖNSÖZ

1516 yılında Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim, Mercidabık savaşında Memluk ordusunu yenmiş ve Halep Osmanlı Devletine katılmıştır. Dört yüzyıl süren bir birliktelik sürecinden sonra, 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı sonunda, Halep Osmanlı'nın elinden çıkmıştır. Bu uzun süreçte Halep şehri, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan büyük gelişme kaydetmiştir. Halep, bulunduğu coğrafi konum dolayısıyla Osmanlı döneminde stratejik bir öneme sahip olmuştur. Osmanlı Devleti de Halep'e pek çok mimari eser kazandırmıştır. Cami, mescit, han hamam, çeşme, dergâh, medrese, tekke gibi 200'e yakın mimari eserin bulunduğu Halep'te Osmanlı döneminde yapılan eserler şehrin panoramasına büyük bir zenginlik katmaktadır.

Bu projede Osmanlı döneminde inşa ve tadil edilen, mimari özelliğe sahip eserlerin envanteri çıkarılacaktır. Halep'teki Müdüretü'l-Asar'da envanter kayıtları bulunan eserler, tek tek tespit edilerek haklarında bilgiler verilecek; elde edilen bilgiler Arapça ve Türkçe olarak hazırlanacak bir kitaba dönüştürülecektir. Eserlerin fotoğrafları çekilecek, varsa krokileri çıkarılacak, video kayıtları alınacak, içinde yaklaşık 45 dakikalık görüntünün de bulunduğu Türkçe-Arapça interaktif bir DVD hazırlanacaktır.

Proje sayesinde Halep'teki Osmanlı dönemi mimari eserleri derli toplu bir çalışmada bir araya getirilecektir. Arapça ve Türkçe hazırlanacak kitapla eserlerin envanteri ortaya konulacak ve daha sonraki dönemlerde bu eserler hakkında yapılacak çalışmalara zemin hazırlanacaktır. Ayrıca Türkçe-Arapça interaktif DVD ile bu eserler belgesel nitelikte bir yapıya kazandırılacaktır.

Araştırma sonunda her iki şehirde tanıtım günü düzenlenecektir. Kitapta yer alacak bilgiler sinevizyon şeklinde Türkçe ve Arapça olarak sunulacak böylece iki şehrin insanları arasında karşılıklı iletişime katkı sağlayacaktır. Aynı zamanda gelen misafirlere kitap ve DVD nin tanıtımı bir sinevizyon şeklinde sunulacaktır.

Proje sonunda oluşturulacak olan basılı kitap ve DVD, Halep'teki Osmanlı mimari eserleri hakkında kalıcı ve sürekli bir bilgi kaynağı olacaktır.

Bu proje Gaziantep Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Yönetim Birimince desteklenmektedir.

Kasım 2010

Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim YAKAR

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa</u>
ÖNSÖZ	3
İÇİNDEKİLER	4
ÖZET	5
ABSTRACT	6
1. GİRİŞ.....	7
2. MATERYAL VE YÖNTEM	9
3. BULGULAR VE TARTIŞMA	12
KAYNAKLAR13

ÖZET

HALEP’TE OSMANLI DÖNEMİNDE İNŞA VE TADİL EDİLEN MİMARİ ESERLERİN ENVANTERİ

Proje Yürütücüsü: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar

Proje Araştırmacıları: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar
Öğr. Gör. Dr. Ahmet Özpay

Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

Halep’teki Osmanlı dönemi mimari eserleriyle ilgilenen yurt içi ve yurt dışında çalışan bilim adamları, Osmanlı mimarisi ile ilgilenen tüm kişi ve kuruluşlar, turizm acentaları. Bu projede Osmanlı mimari eserlerinin envanteri çıkarılarak Türkçe Arapça Kitap ve DVD hazırlanacaktır. Gaziantep Üniversitesinden iki öğretim üyesi haftada 3 gün Halep’e gidecektir. Halep’te bulunan Osmanlı dönemi mimari eserlerinin tespiti yapılacaktır. Tespit edilen eserlerin envanter numaraları ve yerleri belirlenecektir. Kaynak çalışması için Halep, Şam ve İstanbul kütüphanelerinde araştırmalar yapılacaktır. Kaynaklardan eserlerle ilgili tarihi bilgi ve belgeler toplanacak ve yazılacaktır. Halepteki eserlerin profesyonel bir çekim ekibiyle birlikte kamera kayıtları ve fotoğraf çekimleri yapılacaktır. Böylece elde edilen bilgiler DVD için hazır hâle getirilecektir. Kitapta yer alacak içerik Arapçaya çevirtilecek, DVD için hazırlanan kamera çekimlerinin Türkçe ve Arapça dublajları hazırlanacak, elde edilen bilgiler kitap ve DVD’nin yayın ve basımı aşamasına kavuşturulacaktır. Kitap ve DVD’nin basılması ve bunların dağıtımı için çalışmalar yapılacaktır. Gaziantep ve Halep illerinde birer günlük ‘Halep’te Osmanlı Döneminde İnşa ve tadil Edilen Mimari Eserlerin Tanıtım Günü’ düzenlenecektir.

Anahtar kelimeler: Halep, Osmanlı Mimari Eserleri, Envanter.

ABSTRACT

THE INVENTORY OF THE ARCHITECTURE IN ALEPPO WHICH WERE BUILT IN OTTOMAN TIMES.

Name of Author: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar

Project Researchers: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim Yakar
Öğr. Gör. Dr. Ahmet Özpay

Fen-Edebiyat Fak. Türk Dili Ve Edebiyatı Bölümü

Specialists working both in and outside Turkey specialized in architecture built in Ottoman Times. All institutions and Tourism Agencies interested in Ottoman Architecture. The Inventory of the architecture of Ottoman will be listed and DVD in, both Turkish and Arabic, will be prepared. Two academic staff member of University of Gaziantep will go to University of Aleppo 3 days in a week. The Ottoman architecture in Aleppo will be located. The places and inventory numbers of the located architecture will be listed. A research will be held in Aleppo, Damascus and İstanbul libraries for the bibliography. The historical info documentation will be gathered from the bibliography. A documentary recording of the located architecture will be held under the assistance of a professional crew. Thus information will be prepared for the DVD. The booklet translated into Arabic. A Turkish and an Arabic dubbing for the DVD will be recorded. The gathered information will be used in the publishing of the booklet and the DVD. The publishing and the distribution of the booklet and the DVD will be arranged. A field trip will be held in order to introduce the Ottoman architecture in Aleppo and in Gaziantep.

Key words: Aleppo, Ottoman Architecture, Inventory

BİRİNCİ BÖLÜM GİRİŞ

1516 yılında Osmanlı Sultanı Yavuz Sultan Selim, Mercidabık savaşında Memluk ordusunu yenmiş ve Halep Osmanlı Devletine katılmıştır. Dört yüzyıl süren bir birliktelik sürecinden sonra, 1918 yılında Birinci Dünya Savaşı sonunda, Halep Osmanlı'nın elinden çıkmıştır. Bu uzun süreçte Halep şehri, ekonomik, sosyal ve kültürel açıdan büyük gelişme kaydetmiştir. Halep, bulunduğu coğrafi konum dolayısıyla Osmanlı döneminde stratejik bir öneme sahip olmuştur. Osmanlı Devleti de Halep'e pek çok mimari eser kazandırmıştır. Cami, mescit, han hamam, çeşme, dergâh, medrese, tekke, hükümet binaları, kilise, karakul gibi 330'a yakın mimari eserin bulunduğu Halep'te Osmanlı döneminde yapılan eserler şehrin panoramasına büyük bir zenginlik katmaktadır.

Gaziantep Üniversitesinden 2 öğretim üyesi iki haftada 3 gün, eserlerin tespiti ve yazılması aşamalarında Halep'teki ekiple koordineli çalışmak üzere Halep'e gitmişlerdir. Oradaki ekiple her hafta mutad olarak toplantılar ve projenin sağlıklı yürümesi için çalışmalar yapmışlardır. Hazırlanacak kitabın altyapısını oluşturmak ve belgeselin altyapısını hazırlamak üzere Halep'te faaliyetlerde bulunmaktadırlar. Halep Valiliği ve Halep Vakıflar Müdürlüğü ile resmi yazışmalar yapılmış, bu yazıların takibi yapılarak gerekli izinler alınmıştır. Öğretim üyeleri bir taraftan belge, bilgi ve kitap tedarikinde bulunmakta diğer taraftan proje ekibinin koordinasyonunu sağlamışlardır.

Osmanlı dönemine ait mimari eserler Halep'teki Müdiretü'l-Asar'daki envanter kayıtlarında mevcuttur. Eserler faaliyetler ve program doğrultusunda tek tek tespit edilmiştir. Kayıtları olmayan eserler kaynaklar vasıtasıyla veya bizzat tespit edilip ortaya konulmuştur. Envantere giren eserler han, hamam, cami, mescit, hastane, kervansaray, tekke, medrese, türbe gibi eserler mimari varlıklardır.

Tespit edilen eserlerin Müdiretü'l-Asar'daki envanter numaraları, adresleri ve konumları tek tek belirlenip listesi çıkarılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ile irtibata geçilmiş ve standart bir envanter kayıt formu oluşturulmuştur. Halep Vakıflar Müdürlüğü ile de projenin envanter numaraları için görüşmeler yapılmış, envanter numaraları alınmıştır.

Eserlerin tek tek tespiti yapıldıktan sonra eserlerle ilgili bilgilerin akademik olarak hazırlanabilmesi için kütüphane çalışması yapan ekip, Şam Esed Kütüphanesinde bulunan ve Suriye Üniversitelerinin tarih, arkeoloji, sanat tarihi bölümlerinde Osmanlı döneminde inşa edilen mimari eserler üzerine yapılmış yüksek lisans ve doktora tezleri incelenmiştir. Halep Kütüphanelerinde bulunan eserler incelenmiş ve gerekli olanlardan 12 adet kitap satın alınmıştır. Şam'daki Esed Milli Kütüphanesinde çalışma yapılmıştır. İstanbul kütüphanelerinde de konu ile ilgili çalışma yapmak üzere bir proje personeli Ağustos ayı içinde İstanbul'a gitmiştir.

Varlığı sayısal olarak tespit edilen eserler hakkındaki bilgiler daha önce yazılmış kitaplardan derlenmiş, arşiv ve kütüphanelerde araştırma yapılarak bilgiler bir araya getirilmiştir. Eserlerin yazımı aşamasında Halep Üniversitesinden 2 öğretim üyesi ve bir mimar, eserlerin Arapça kısmını yazmış, bir tercüman onları Türkçeye tercüme etmiş, Gaziantep Üniversitesinden 2 öğretim üyesi de eserlerin bilimsel ölçütlere göre yazılmasını sağlamıştır.

Eserlerin derlenmesi ve toparlanması sonucunda ortaya çıkan Arapça ve Türkçe bilgiler ışığında tespit edilen eserlerin kendi mekanlarında bir çalışma grubu, bir tercüman, profesyonel bir kameraman ve fotoğrafçının da hazır bulunması ile eserlerin çekimi yapılmıştır. DVD ve tanıtım günü için hazırlanacak sinevizyon gösterisinde kullanılacak görüntü ve fotoğraflar elde edilmiştir. Ayrıca elde edilen görüntülerle yaklaşık 45 dakikalık bir belgesel ortaya konulmuştur. Profesyonel bir ekip tarafından çekilen fotoğraf ve kamera kayıtlarının yapılabilmesi için Halep Valiliği nezdinde gerekli izinler alınmıştır.

Kitaba konulan bilgiler bir arada getirildikten sonra Türkçe çeviri yapacak konusunda uzman kişiler tespit edilmiş ve çeviriler yapılmıştır. Aynı şekilde DVD için Türkçe-Arapça dublajları hazırlanmış, DVD'nin dublajı yapılmıştır. Elde edilen fotoğraflar kitap için düzenlendikten sonra tüm bilgiler bir araya getirilmiş, kitap ve DVD basımı için hazırlanmıştır.

Ortaya çıkan kitabın teknik ve içerikleriyle ilgili bir şartname hazırlanmış, Gaziantep ve diğer illerdeki matbaalarla görüşülmüş ve 1000 adet Türkçe-Arapça kitap basılmıştır. Aynı şekilde interaktif DVD'nin hazırlanmış ve 1000 adet DVD basılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM MATERYAL VE YÖNTEM

Proje öncesinde kararlaştırılan ve proje süresince uygulanan faaliyetler sırasıyla;

Faaliyet 1: Gaziantep Üniversitesinden iki öğretim üyesi haftada 3 gün Halep'e gitmesi.

Gaziantep Üniversitesinden 2 öğretim üyesi haftada 3 gün, eserlerin tespiti ve yazılması aşamalarında Halep'teki ekiple koordineli çalışmak üzere Halep'e gitmişlerdir. Oradaki ekiple her hafta mutad olarak toplantılar yapmışlar ve projenin sağlıklı yürütmesi için karşılıklı fikir alış-verişleri yapmışlardır. Proje kitabı ve DVD için altyapı oluşturmuşlar ve belgesel filmi tamamlayabilmek amacıyla Halep'te faaliyetlerde bulunmuşlardır. Halep Valiliği ve Halep Vakıflar Müdürlüğü ile resmi yazışmalar yapılmış, bu yazıların takibi yapılarak gerekli izinler alınmıştır. Öğretim üyeleri bir taraftan belge, bilgi ve kitap tedarikinde bulunmuş diğer taraftan proje ekibinin koordinasyonunu sağlamıştır. Özellikle Halep valiliği ile yapılan yazışmalar maalesef tahmin edilen süreden daha fazla zaman almış, proje faaliyetlerinin zaman zaman aksamasına neden olmuştur. Belgesel film çekilirken de mekanların görüntülerini alma aşamasında değişik zorluklarla karşılaşmış, biraz zaman alsa da faaliyetler planlanan şekilde bitirilmiştir.

Faaliyet 2: Halep'te bulunan Osmanlı dönemi mimari eserlerinin tespitinin yapılması

Osmanlı dönemine ait mimari eserler Halep Vakıflar Müdürlüğü ve Müdüretü'l-Asar'da kayıtlıdır. Eserler faaliyetler ve program doğrultusunda tek tek tespit edilmiştir. Kayıtları olmayan eserler kaynaklar vasıtasıyla veya bizzat saha çalışması yapmak suretiyle ortaya konulmuştur.

Proje kapsamında tespit edilip ortaya konulan mimari eserlerin envanter sayıları şu şekildedir: camiler: 97, hanlar: 68, medreseler: 30, çeşmeler:25, tekke ve zaviyeler: 31, hamamlar : 3, hükümet binalar:14, farklı binalar: 12, karakol:8, kilise : 7, evler: 22, Halep dışı eserler: 13 olmak üzere toplam 330 eser mimari eser tespit edilip haklarında bilgi ve doküman toplanmıştır.

Resmi kayıtlarda olmayan mimari eserlerin tespiti yapılırken kimi zaman zorluklarla karşılaşmıştır. Saha çalışması ile envantere alınan eserler hakkında bilgi ve belge bulmak zor olduğundan bazı eserlerin envanter bilgileri eksik kalmıştır.

Faaliyet 3: Tespit edilen eserlerin envanter numaralarının ve yerlerinin belirlenmesi

Tespit edilen eserlerin Halep vakıflar Müdürlüğü ile Müdiretü'l-Asar'daki envanter numaraları, adresleri ve konumları tek tek belirlenip listeleri çıkarılmıştır. Türkiye Cumhuriyeti Kültür Bakanlığı ile irtibata geçilmiş ve standart bir envanter kayıt formu oluşturulmuştur. Halep Vakıflar Müdürlüğü ile de projenin envanter numaraları için görüşmeler yapılmış, envanter numaraları alınmıştır. Kayıtlarda olmayan bazı eserlerin envanter numaraları verilememiştir. Bu eserlerin kayıt numaraları boş bırakılmıştır.

Faaliyet 4: Kaynak çalışması için Halep, Şam ve İstanbul kütüphanelerinde araştırmalar yapılması

Eserlerin tek tek tespiti yapıldıktan sonra eserlerle ilgili bilgilerin akademik olarak hazırlanabilmesi için kütüphane çalışması yapan ekip, Şam Esed Kütüphanesinde bulunan ve Suriye Üniversitelerinin tarih, arkeoloji, sanat tarihi bölümlerinde Osmanlı döneminde inşa edilen mimari eserler üzerine yapılmış yüksek lisans ve doktora tezlerini incelemiştir. Halep Kütüphanelerinde bulunan eserler incelenmiş ve gerekli olanlardan 12 adet kitap satın alınmıştır. Ağustos ayı içinde Şam'daki Esed Milli Kütüphanesinde çalışmalar yapılmıştır. İstanbul kütüphanelerinde de konu ile ilgili çalışma yapmak üzere bir proje personeli Ağustos ayı içinde İstanbul'a gitmiştir.

Faaliyet 5: Kaynaklardan eserlerle ilgili tarihi bilgi ve belgelerin toplanıp yazılması

Proje kapsamında tespit edilen 330 Osmanlı mimari eseri hakkında bilgi, belge ve doküman daha önce yazılmış kitap ve makalelerden, arşiv ve kütüphane kayıtlarından derlenerek bilgiler bir araya getirilmiştir. Eserlerin yazımı aşamasında Halep Üniversitesinden 4 öğretim üyesi ile birlikte bir araya gelinmiş ve eserler bilimsel ölçütlere göre oluşturularak envanter kayıtları çıkarılmıştır. Eserlerin önce Arapça kısmı yazılmış, daha sonra kitaptaki bilgiler Türkçeye tercüme edilmiştir. Proje koordinatörü ve yardımcısı eserlerin bilimsel ölçütlere göre yazılmasını sağlamıştır. Eserlerin yazımı aşamasında daha önce hakkında bilgi ve belge bulunmayan mimari varlıklar saha çalışması yapılarak bir araya getirilmiştir. Proje kitabı yaklaşık 700 sayfa civarında olmuştur.

Faaliyet 6: Halep'teki eserlerin profesyonel bir çekim ekibiyle birlikte kamera kayıtlarının ve fotoğraf çekimlerinin yapılması,

Eserlerin derlenmesi ve toparlanması sonucunda ortaya çıkan Arapça ve Türkçe bilgiler ışığında tespit edilen eserlerin kendi mekanlarında bir çalışma grubu oluşturulmuş, profesyonel bir kameraman ve fotoğrafçının da hazır bulunması ile eserlerin çekimi yapılmıştır. Belgesel film için yaklaşık 15 saat video kayıtları alınmıştır. Bu görüntülerden yaklaşık 45 dakikalık bir belgesel film ortaya konulmuştur. Kamera kayıtları ve fotoğraf çekimleri profesyonel bir ekip tarafından hizmet alımı şeklinde bir reklam ajansı aracılığıyla yapılmıştır. Profesyonel bir ekip tarafından çekilen fotoğraf ve kamera kayıtlarını çeken ekip ve ekipmanların gümrükten rahatça geçebilmeleri için Halep Valiliği nezdinde gerekli izinler alınmıştır. Bahsedilen yazışmalar sırasında kimi zaman güçlüklerle karşılaşmıştır. Özellikle kamera ekipmanlarının Halep'e götürülmesi esnasında gümrükte ciddi sorunlarla karşılaşmış uzun uğraşlar sonucu ekipmanlar gümrükten geçirilebilmiştir. Halep Valiliği ile yapılan resmi yazışmalar uzun zaman diliminde gerçekleşmiştir.

Faaliyet 7: Kitapta yer alan bilgilerin Türkçe'ye çevrilmesi, belgesel çekimlerinin Türkçe, Arapça dublajları hazırlanması,

Proje kitabında yer alan bilgiler ilk önce Arapça olarak bir araya getirildikten sonra kontrol edilmiş ve Türkçeye çevirisi yapılmıştır. Türkçe tercüme konusunda uzman bir tercüman bulma noktasında ilk başlarda sıkıntı yaşanmıştır. Bilimsel ölçütlere göre hazırlanan kitabın Türkçeye çevirisi uzman birisi tarafından ve alana hakimiyeti olan ehil bir tercüman tarafından yapılma zorunlu bir sorun olarak karşımıza çıkmıştır. Teknik terimler içeren kitabın Türkçeye çeviri zaman almış, bu yüzden proje süresi uzatılmak zorunda kalmıştır. Aynı şekilde belgesel filmin senaryosu önce Türkçe olarak hazırlanmış daha sonra bu bilgiler Arapçaya çevrilmiştir. DVD için Türkçe-Arapça dublajları hazırlanmış, konusunda uzman kişiler belirlenerek DVD nin dublajı yapılmıştır. Elde edilen fotoğraflar kitap için düzenlendikten sonra tüm bilgiler bir araya getirilmiş kitap ve DVD basımı için hazırlık yapılmıştır.

Faaliyet 8: Kitap ve DVD'nin basılması ve dağıtımı,

Türkçe ve Arapça bilgileri bir araya getirildikten ve kitaba konulacak fotoğraflar seçildikten sonra kitabın teknik ve içerikleriyle ilgili bir çalışma yapılmıştır. Bu çalışma sonunda kitabın mizanpajı hazırlanmıştır. Kitabın basımı için bir şartname hazırlanarak

Gaziantep ve diğler illerdeki matbaalarla görüŖülmüŖtür. Projenin içeriğine uygun Ŗartlar oluŖtuktan sonra bir matbaa belirlenmiŖ uygun formatta 1000 adet kitap basılmıŖtır. Aynı Ŗekilde belgesel film için de teknik bir Ŗartname hazırlanarak ajanslarla görüŖülmüŖtür. Belgesel filmin altyapısı hazırlandıktan sonra 1000 adet belgesel film DVD'si hazırlanmıŖtır. Proje çıktıısı kitap ve belgesel film baŖta cumhurbaşkanlığı olmak üzere, baŖbakanlıđa, ilgili bakanlıklara, tüm devlet ve vakıf üniversite kütüphanelerine, Gaziantep ve Kilis milletvekillerine, devlet planlama teŖkilatındaki ilgili birimlere, tarih, sanata tarihi arkeoloji ve mimarlık bölümlerindeki ilgili akademisyenlere, Gaziantep Halep BaŖkonsolosluđuna, Halep Türkiye Konsolosluđuna mimarlar odasına, deđiŖik meslek örgütlerine gönderilmiŖtir.

Faaliyet 9: Gaziantep-Halep illerinde birer günlük 'Osmanlı Döneminde İnŖa ve Tadil Edilen Mimari Eserlerin Tanıtım Günü' düzenlenmesi

Gaziantep ve Halep'te birer günlük proje çıktıılarının tanıtıldığı tanıtım günü düzenlenmiŖtir. 9.08.2010 Pazartesi Gaziantep'te 10.08.2010 Salı günü Halep'te Tanıtım günleri yapılmıŖtır. Tanıtım günü için afiŖ ve davetiyeler basılmıŖtır. Tanıtım gününe A protokol yanında mimarlar odası, turizm acentaları, yerel ve ulusal basın çağrılmıŖ, böylece projenin geniŖ kitlelerce tanınması sađlanmıŖtır. Kitap ve belgesel filmin tanıtımı için 45 dakikalık belgesel film den 13 dakikalık bir sinevizyon gösterisi sunulmuŖtur. Hazırlanan proje çıktıılarının tanıtımını sağlamak için yurt içinde ve yurt dıŖındaki uygun kiŖi ve kuruluŖlara kitap ve DVD gönderilmiŖtir.

Proje, zamanında ve belirlenen Ŗekilde uygulanmıŖtır.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM BULGULAR VE TARTIŞMA

Proje genel ve özel amaçları itibariyle başarıyla sonuçlanmıştır. Osmanlı döneminde Halep’te inşa edilen mimari eserlerin varlığının tespiti ve envanterinin çıkarılmış olması iki ülkenin kültürel olarak birbirini daha yakından tanıma fırsatını ortaya koyacaktır. Projenin genel amacı mimari eserlerin detaylı olarak belirlenmesiyle iki ülke arasındaki turizmin canlanmasına katkı sağlamak, Türk kültürel mirasının yurt dışındaki örneklerini tespit etmektir. Bu çerçevede proje genel amaçlarına ulaşmıştır.

Proje kapsamında ortaya konulan kitapta tespit edilen mimari eser envanteri şu şekildedir: camiler: 97, hanlar: 68, medreseler: 30, çeşmeler:25, tekke ve zaviyeler: 31, hamamlar : 3, hükümet binalar:14, farklı binalar: 12, karakol:8, kilise : 7, evler: 22, Halep dışı eserler: 13 olmak üzere toplam 330 eserin mimari envanteri ortaya konulmuştur. Envanter çıkarılırken Halep Vakıflar Müdürlüğü ile Halep Eski Eserler Müdürlüğünde kayıtlı numaralar ve adresler baz alınmıştır. Bölgelerin ada ve pafta kayıtları incelenmiş, var olan kayıtlar eserlere dahil edilmiştir. Envanter oluşturulurken; eser adı, yaptıran kişi, inşa tarihi, bölge, kayıt numaraları sıralanmış ve resmi kayıt numaraları verilmiştir. Saha çalışması yapılırken Halep’in tam olarak master planı ortaya konulmadığı için bazı eserlerde kayıt numarası sıkıntısı yaşanmıştır. Envanteri yapılan bazı eserler ilk defa proje ile gün ışığına çıkarıldığı için kayıt numaraları resmi evraklarda mevcut olmadığı için verilememiştir.

Projede Halep’teki Osmanlı dönemindeki inşa ve tadil edilen mimari eserleri bir araya getirilmiş, bu eserlerin dökümünü yapılmış, envanter kayıtları çıkarılmıştır. Eserlerin genel olarak tespit edilmesi ve envanterinin çıkarılması ileride yapılacak çalışmalara ışık tutacak mahiyettedir. Kaynaklardan, Halep Vakıflar Müdürlüğü arşivinden ve saha çalışması yoluyla ortaya konulan bilgilerden oluşturulan Türkçe-Arapça kitap ve interaktif DVD sayesinde her iki ülkenin kültürü daha geniş kitlelere tanıtılacak, iki ülke arasında artan ilişkileri daha da olumlu yönde etkileyecektir. İki ülke arasındaki kültür ve turizmin canlanmasına, turizm acentalarının Halep’te daha etkin olmalarına zemin hazırlanacaktır.

Hazırlanan DVD çalışması için Osmanlı eserleri üzerinde yaklaşık 15 saatlik video kayıtları yapılmıştır. Kayıtlardan dakikalık belgesel film elde edilmiştir. Hazırlanan belgesel önce Türkçe dublajı yapılmış sonra aynı görüntüler üzerine Arapça dublaj yapılmıştır. Eserlerin fotoğrafları çekilmiş yaklaşık 3500 adet fotoğraf

çekilmiştir. Fotoğraflar kitaba sınırlı ölçüde konulabilmiştir. DVD içerisinde bir bölüm açılarak fotoğraflar dijital ortama taşınmıştır.

Yapılan literatür çalışmasına göre Türkiye ve Suriye tarafında Halep'teki Osmanlı eserleriyle ilgili ilk defa derli toplu bir çalışma ortaya konmuştur. Daha öncesinde bu özellikte bir çalışma mevcut değildir. Osmanlı eserleri parça parça çalışılmış olsa da proje kitabında ortaya konan nitelikte bir eser mevcut değildir. Öte yandan yaklaşık 710 sayfa tutan proje kitabının hem Türkçe hem Arapça olması her iki ülke insanları için kendi dillerinde Osmanlı eserlerini derli toplu olarak öğrenmelerine yardımcı olacaktır. Proje kitabı bu haliyle de orijinalliğini korumaktadır.

Bu projede, geçmişte uzun bir dönem ortak yaşadığımız Suriye ile sosyal hayattaki birliktelikler ortaya çıkarılmıştır. Bu sayede, Osmanlı döneminde inşa edilen mimari eserlerin tespiti iki ülke arasındaki kültürel bağların gelişmesine ve dostluk bağlarının güçlenmesine katkı sağlayacaktır.

KAYNAKLAR

- Abdallah Hadjar : *Historical Monuments of Aleppo*, Translated by : Khaled Aljbaili, 1st edition, Aleppo, 2000.
- Abdullah Haccar *Maalimu Halep el-Eseriyye (Halep'in Tarihi Eserleri)*. Halep 1997.
- Abdurrahman el-Uveysi, *Nuhbetün min A'lâmi Haleb (Halep Âlimlerinden Seçmeler)*, Halep 2003.
- Abdülkadir el-Reyhavi, *el-İmaratü'l-Arabiye el- İslamiye Hasaisuha vü Asaruha fi Suriye (Suriye'de İslam Arap Mimarisinin Özellikleri ve Etkileri)*, Şam 1979
- Ahmed el-Kalkaşendî, *Subhü'l-Aşa fi Sanaati'l-İnşâ, (İnşa Sanatında Aşa'nın Sabahlaması)*, c. IV, Kahire 1913-1915.
- Aleksander Keşişyan, "Tarihu Finduk Baron fi Haleb" (Halep'te Baron Otel'in Tarihi), *Adiyat Dergisi*, 2006, yıl 3, S. 1-2, s. 106.
- Ammar Hıratani, *İadetü Tavzif Darü lil-Sekine ila Fındık be-Halebü'l-Kadime (Eski Halep'te Evlerin Otele Dönüştürülmesi)*.
- André Raimund, *el-Avasimü'l-Arabiye İmaratüha vü İmranüha fi Fetretü'l-Osmaniye (Osmanlı Döneminde Arap Başkentlerinin Yapısı ve Mimarisi)*, Darü'l-Mecid, Şam 1986
- Andre Remon, *Numû Medinetü Haleb fi'l-Karni's-Sâdisi Aşar (XVI Yüzyлда Halep Şehrinin Gelişmesi)*, Ebhâsü'l-Mu'temeri'd-Düveli's-Sâni li-Tarihi Bilâdi'ş-Şam (II. Biladi'ş-Şam Tarihi Araştırmaları Sempozyumu), Şam 1980, s. 197.
- Antepli Fuat ve Necva Osman, *Haleb fi Mietü Âm (Yüz Yılda Halep)*, Halep 1993.
- Ardavazd Sormayan, *Tarihü Haleb (Halep Tarihi)*, Çev. Aleksander Keşişyan, c. I,II, Halep 2003.
- Cebrail Gazâl, *Fi Adiyâti Haleb (Halep Adiyat Kurumunda)*, Halep 1998.
- David Jean Claude, *Avabidü Süveyka Ali (Küçük Ali Çarşısı Abideleri)*, Şam 1998.
- Ebu Zer, Sıbt ibnü'l-Acemi, el-Halebi, *Kunuzü'z-Zeheb fi Tarihi Haleb, (Halep Tarihinde Altın Defineler)*, Halep 1997.
- Ebü'l-Vefa el-Arazi, *Maadinu'z-Zeheb fi'l-Ayanü'l-Müşerrefeti bihim Haleb (Halep'i Onurlandıran Seçkinlerin Altın Nitelikleri)*, Halep 1987.
- El-Hariri, *El-A'lâm ve Et-Tebyîn (Aydınlar ve Açıklamalar)*, Şam 1981.
- el-Usdi, *Ahyaü Haleb vü Esvakuha (Halep Semtleri ve Çarşıları)*, Şam 1984.
- Es'ad Talas, *el-Asarü'l-İslamiyye ve'l-Tarihiye fi Halep (Halep'teki Tarihi ve İslami Eserler)*, Şam 1956.
- Evin Osman, *Dirâse Tevsikiyye (Kaynak Araştırmaları)*.

Faysal Rifai, *Haleb beyne 't-Tarih ve 'l-Hendese (Mühendislik ve Tarih Arasında Halep)*, Halep 1996,

Ferdinand el-Yesui Totel, *fi 'l-Meşrik (Doğu 'da)*.

Ferdinand Totel el-Yesui, *Evliyau Haleb fi Manzumeti eş-Şeyh Ebu el-Vefa, (Şeyh Ebu 'l-Vefa Manzumesinde Halep Evliyalari)*, Beyrut 1941.

Ferdinand Totel el-Yesui, *Şeyh Ebu 'l-Vefa el-Rıfai fi 'l-Maşrik (Doğuda Şeyh Ebu el-Rıfai)*, 1941.

Feyzullah el-Gadiri, *Haleb Lü 'lü 't-Tarih vü Dürretü Bilâdü 'ş-Şâm (Halep Tarih ve Şam Ülkeleri 'nin İncileri)*, Şam.

Gonila, Yoliya *el-Beytü 'l-Halebî (Halep Evi)*.

Halep İli Salnamesi, 1908.

Hayreddin El-Esedi, *Halep Çarşıları ve Semtleri*, inceleyen, Abdülfettah Kalacı, Kültür Bakanlığı, Şam 1984.

Hayreddin el-Uzdî, *Mebisûatü Haleb (Halep Ansiklopedisi)*, c. I.

Hilyetü 'l-Beşer (İnsanın Güzelliği), c. II.

İzzeddin Muhammed bin eş-Şeddad, *el-İ'lâfû 'l-Hatiratü fi Zikri Ümerâ 'i-Şam ve 'l-Cezire*, İnceleyen, Yahya Zekeriyya Abbâra, Kültür Bakanlığı, c.I, II, Şam 2006 .

Kamil el-Gazzi, *Nehrü 'z-Zeheb fi Tarihi Haleb (Halep Tarihinde Altın Irmak)*, 2. bs., Kalemü 'l-Arabi Yay., Halep, 1999.

Kamil el-Gazzi. *Nehrü 'z-Zeheb fi Tarih-i Haleb (Halep Tarihinin Altın Nehri)*, (Yayına Hazırlayan: Şevki Şaas ve Mahmud el-Fahuri), 2. bs., Dârü 'l-Kalemü 'l-Arabî, Halep, 1999.

Katedrâiye Halep El-Bizantiye (Halep Bizans Katedrali), Halep Adiyatı, Halep Üniversitesi, Arap Bilimsel Miras Enüstüsüsü, c. III.

Kemaleddin İbni Adim, *Buğyetü 't-Taleb fi Tarihü Halep (Halep Tarihi Üzerine)*, Şam 1988.

Kürt Ali Muhammed, *Hutâtu 'ş-Şam (Şam Planlamaları)*, c. VI. Şam 1972.

Lamia Câsir, *Medârisü Halebü 'l-Eseriye (Halep Tarihi Medreseleri)*, Halep 2000.

Lamia Casir, *Duru 'l-Mutasavvife fi Medineti Haleb, (Halep 'te Tasavvuf Evleri)*, Halep 2008.

Lamia Casir, *El-Sebil fi Hadikatü el-Mathaf li-Vatani fi Medineti Halep (Halep Milli Müzesi Bahçesindeki Çeşme)*, *Mecelletü el-Âdiyat (Âdiyat dergisi)*, Yıl 6, 2009, s. 66.

Lamia Casir, *es-Sublân ve 'l-Kasâtil fi Medineti Haleb (Halep 'teki Çeşme ve Kasteller)*.

Mahmud Haritani, *Halep ve 's-Saltanatü 'l-Osmaniye, (Osmanlı Saltanatında Halep)*, 1. bs., Halep, 2006.

Mahmut Haritani, *Esvâku Haleb / Tatavvuru'l-Mülkiyetü'l-Akariye ve'l-Faaliyetü'l-İktisadiye ve'l-İçtimaiye 1927-1980 (Halep Çarşıları / Gayrimenkul Emlakların Gelişmesi, Ekonomik ve Sosyal Faaliyetleri 1927-1980)*, 2. bs., Halep 2006.
Mahmut Hıratani, David Jean Claude, *İbşir Paşa Vakfı*.

Mecdi el-Akili, *Es-Sema' inde'l-Arab, (Araplarda Duymak)*, c. III.

Muhammed Dehman, *Mu'cemü'l-Elfâzü'l-Memlukiye (Memlukî Kelimelerinin Sözlüğü)*, Şam 1990.

Muhammed İbnü'l-Hanbeli, *Durrü'l-Habab (Sevgi İncileri)*, c. I., şam 1973.

Muhammed Ragıp Et-Tabbah, *İ'lâmu'n-Nübelâ bi-Tarihi Halebü's-Şehba (Halebü's-Şehba Tarihinin Mümtaz Simaları)*, (Yayına Hazırlayan: Muhammed Kemal), 2. bs., Halep 1989.

Muhammed İbni Şuhne, *El-Durrü'l-Müntehab fi Tarihi Memleketü Halep (Halep Şehir Tarihinden Seçilmiş İnciler)*, Dârü'l-Kitâbü'l-Arabî, Şam 1982.

Necva Osman, el- Âsâr ve'l-Âvâbidü't-Tarihiye fi-Halep ve Kilis ve Gaziantep (Halep, Kilis ve Gaziantep'teki Tarihi Abideler veEserler). Halep

Necva Osman, *El-Hendesetü'l-İnşâiye fi Mesâcid Haleb (Halep Mescitlerinde İnşa Mühendisliği)*, Ma'hadü't-Turâsü'l-İlmi'l-Arabî, Halep 1992.

Necva Osman, *Mesâcidü Haleb (Halep Mescitleri)*,

Neriman Tûma, Hay el-Cemiliye (Cemiliye Mahallesi), Master tezi.

Oktay Aslanapa, *Türk Sanatı ve Mimarisi*, İstanbul 1999.

Osman Muhmelat, *Halebü't-Turas (Halep Kültürü)*, Halep 1994.

Sicillat Müdiriyyetü'l-Evkaf (Vakıflar Müdürlüğü Sicilleri), H 1359/ M 1940, c. I-V.

Süheyl Zekkâr, *Zübdetü Haleb (Halep'in Özeti)*, c. I,II, Şam 1997.